

DE WERKEN VAN BARMHARTIGHEID

Frans Francken

FRANS FRANCKEN I (HERENTALS 1542-ANTWERPEN 1616)

was een Vlaams kunstschilder uit de barokperiode, opgeleid door Frans Floris. Vader van twee beroemde zonen, Hieronymus II en Frans II de Jongere. Deze laatste heeft het thema van de “*zeven werken van barmhartigheid*” vele malen uitgewerkt o.a. in de St.-Andries en de St.-Pauluskerk.

Het hier tentoongestelde werk ‘*Verbeeldt de 7 werken van Barmhertigheid*’ werd later ingewerkt in een epitaaf van Gilis (+ 1623) en Anna van Ghermont en Victor Voete (+1652) in de oude St.-Joriskerk

De context

In de capitulatieakten van 1885 gaf de landvoogd van Parma vier jaar tijd om terug te keren tot het katholieke geloof of de onroerende goederen te verkopen en te vertrekken.

In 1566 telde Antwerpen honderdduizend inwoners.

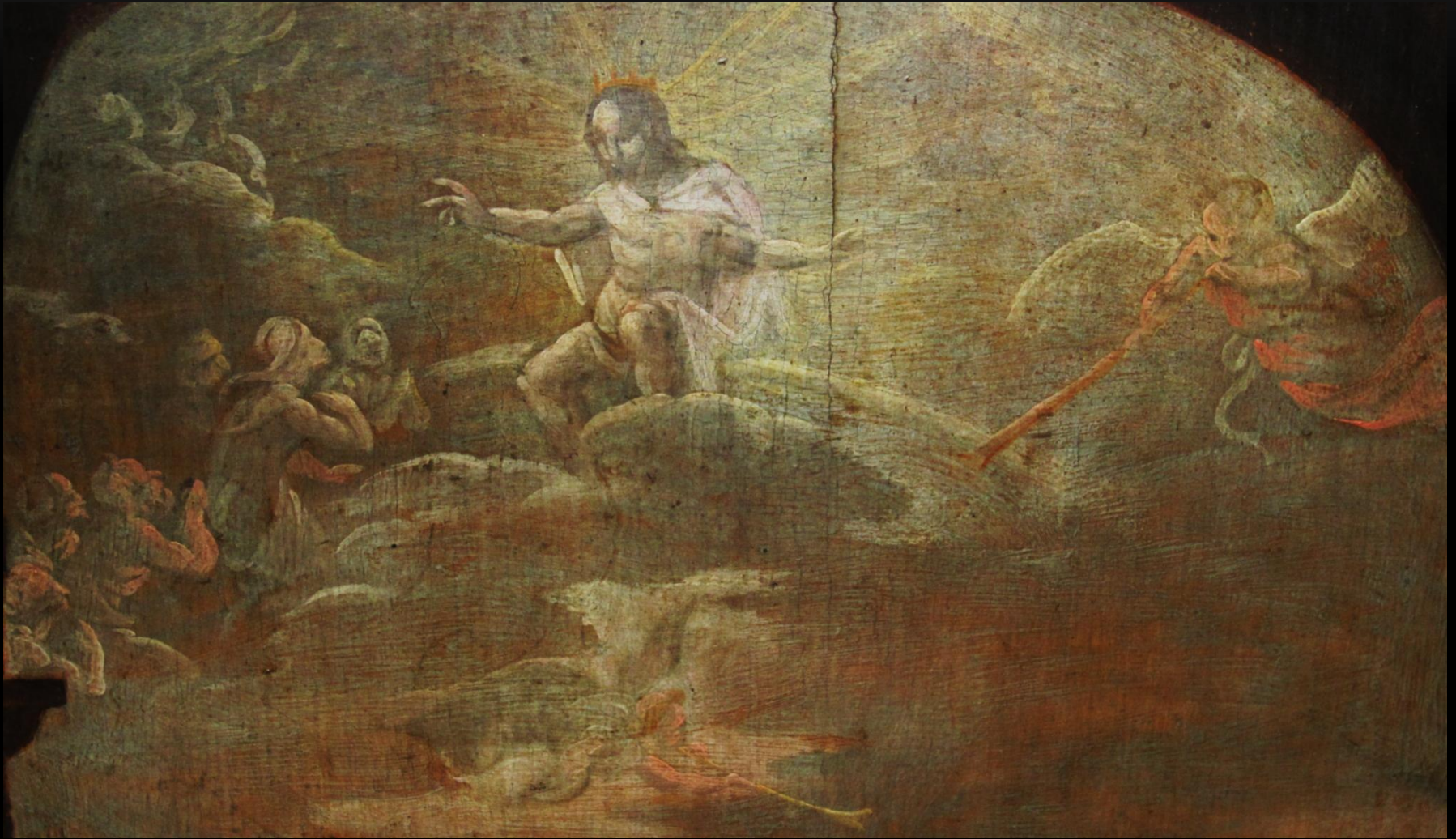
Door de komst van Alva gedaald tot 82.000.

In 1589 nog 41.000 om te dalen in 1595 tot 34.000 (bron: Asaert)

Niet alleen ontvolking maar vooral het verdwijnen van de kwalitatief sterkste en actiefste bevolkingsgroep, de drager van de samenleving. Ondanks het spoedige herstel in de 17^e eeuw als handelscentrum met internationale uitstraling, artistiek en cultureel, leefde de lagere klasse door werkloosheid in een schrijnende armoede.

Merkwaardig is de Christus figuur die als de Verrezene verschijnt op de wolken omhangen met de lijkwade.

Toekomst wil Hij schenken aan hen die met aandacht voor de nood van anderen, geleefd hebben.

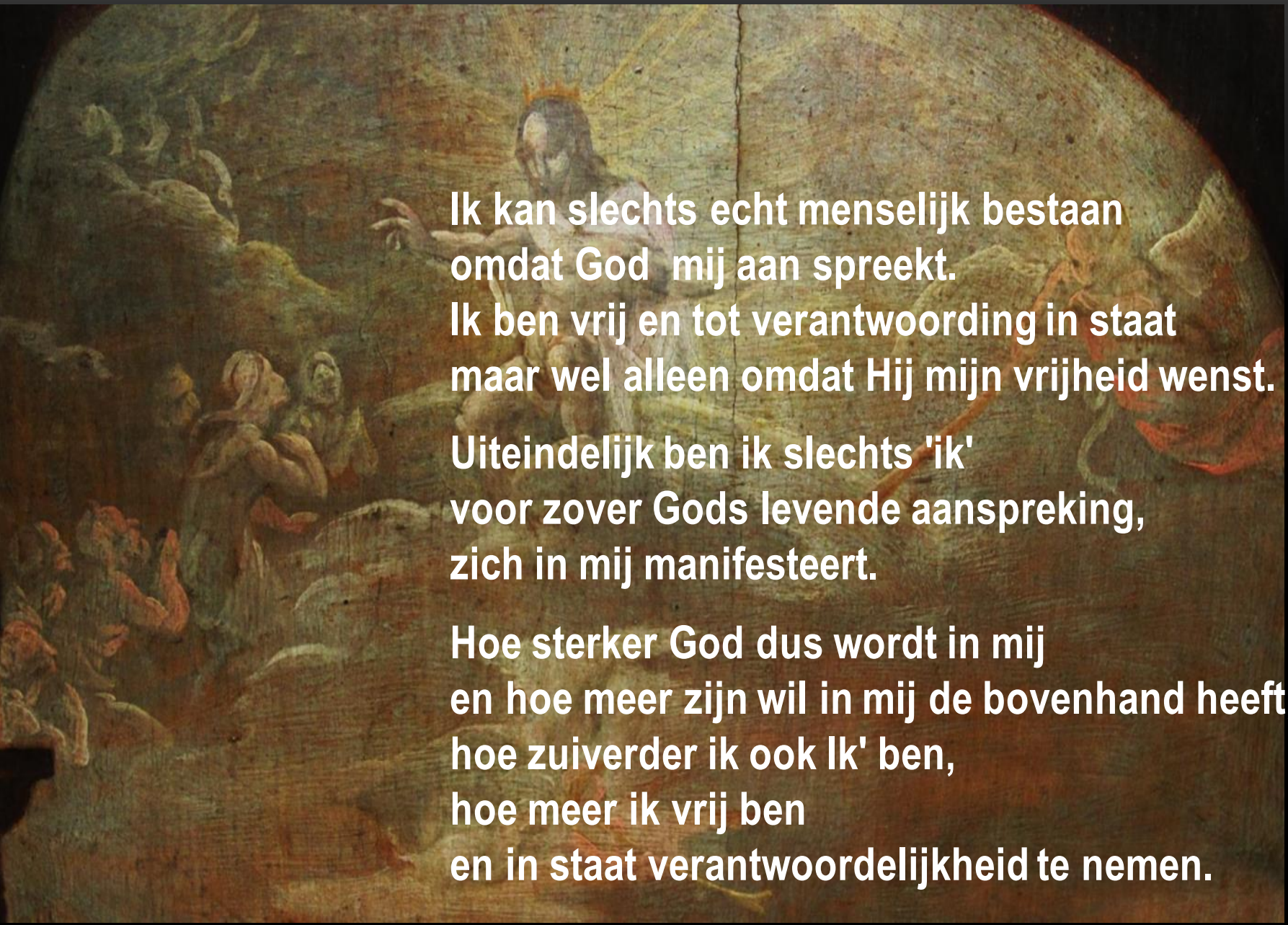

Hier, geen linkerzijde van de veroordeelden, geen afschrikkend tafereel van hellevuur.

De afschrikking voor het laatste oordeel wordt niet in de verf gezet zoals zijn zoon Frans II het uitwerkte.

Speelt de tijdsgeest mee waarin het protestantse denken meer aandacht heeft voor een geloof dat verenigt met Christus dan met al de persoonlijke verdiensten?

**Ik kan slechts echt menselijk bestaan
omdat God mij aan spreekt.
Ik ben vrij en tot verantwoording in staat
maar wel alleen omdat Hij mijn vrijheid wenst.**

**Uiteindelijk ben ik slechts 'ik'
voor zover Gods levende aanspreking,
zich in mij manifesteert.**

**Hoe sterker God dus wordt in mij
en hoe meer zijn wil in mij de bovenhand heeft,
hoe zuiverder ik ook Ik' ben,
hoe meer ik vrij ben
en in staat verantwoordelijkheid te nemen.**

Alleen toekomst voor wie
opkwam voor gerechtigheid,
daadwerkelijke liefde,
mededogen.

Engelen bazuinen het uit:

“wat ge voor de minsten der mijnen
gedaan hebt,
hebt gij voor Mij gedaan”.

Daarom schildert Frans I eenvoudige mensen die zo maar het leven delen. Niet vanuit ambt of prestige maar met evangelische bewogenheid.

‘Want ik had honger en jullie hebben Mij te eten gegeven’

Het eerste werk van barmhartigheid is: je voedsel delen met wie honger heeft.

Door de eeuwen heen hebben christenen zich er op toegelegd om hongerigen te voeden.

In de middeleeuwen centraliseerde de kerkelijke armenzorg zich rond de Heilig Geesttafels, waar brood, soep en andere levensmiddelen werden uitgedeeld aan de minder begoeden. Eigenlijk waren het de verre voorlopers van onze OCMW's.

Bij hongersnood denken we vandaag spontaan aan de schrijnende beelden van Derde Wereldtoestanden met acuut gebrek aan voedsel door natuurrampen of menselijke conflicten.

Vluchtelingenkampen en chronisch ondervoede moeders en kinderen, ze maken deel uit van de dagelijkse portie ellende waarmee de media ons confronteren.

Maar de economische crisis slaat wereldwijd toe, ook in eigen land leven steeds meer mensen in armoede en ontbreekt het velen aan de meest essentiële levensbehoeften.

Echte hulp vraagt eerst en vooral respect en luisterbereidheid.

In de Antwerpse parochies zetten 2600 vrijwilligers zich in om via budgetbegeleiding, via voedselbedeling, sociale kruidenier of warme maaltijden, de ergste nood te lenigen.

In Antwerpen overkoepelt 'Noodhulp onder protest' de belangrijkste organisaties op dit vlak. Onder protest omdat het godgeklaagd is dat in onze welvaartsmaatschappij armen nog steeds moeten leven van de kruimels ...

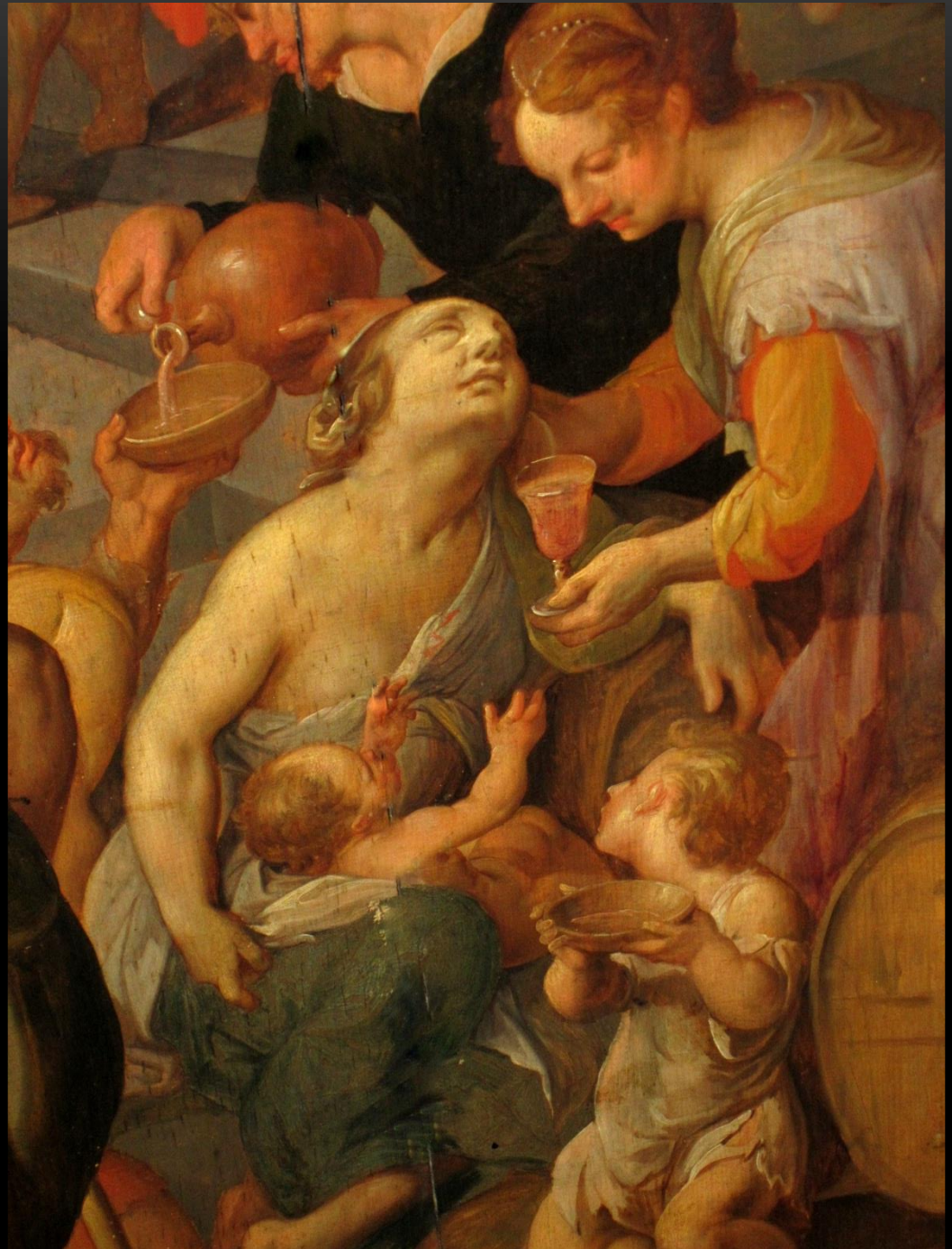
‘Ik had dorst en jullie hebben Mij te drinken gegeven’

Bijna dagelijks worden we geconfronteerd met gezinnen waarbij het water werd afgesloten vanwege niet betalen. Uiteraard correct want afspraken dienen gehouden te worden. Maar wie aan de onderkant van de samenleving zit kan vaak de opstapeling van facturen rond energie, huishuur, water niet meer betalen.

Via noodhulp en structurele voorzieningen kan in de behoeften voorzien worden of soms moeten we wat toeschieten met budgetbeheer.

Ondertussen wordt wereldwijd de nood aan water een reusachtig probleem. Schoon, helder water is een gewild goed en het wordt alsmaar schaarser .

Vaak gaan grote infrastructuurwerken als de aanleg van een stuwdam bv ook ten koste van armen die verdreven worden van akker en woonst.

Voor ons betekent dat een dringende oproep om bewuster en veel zuiniger om te gaan met zo'n kostbaar goed als water, energie, milieu.

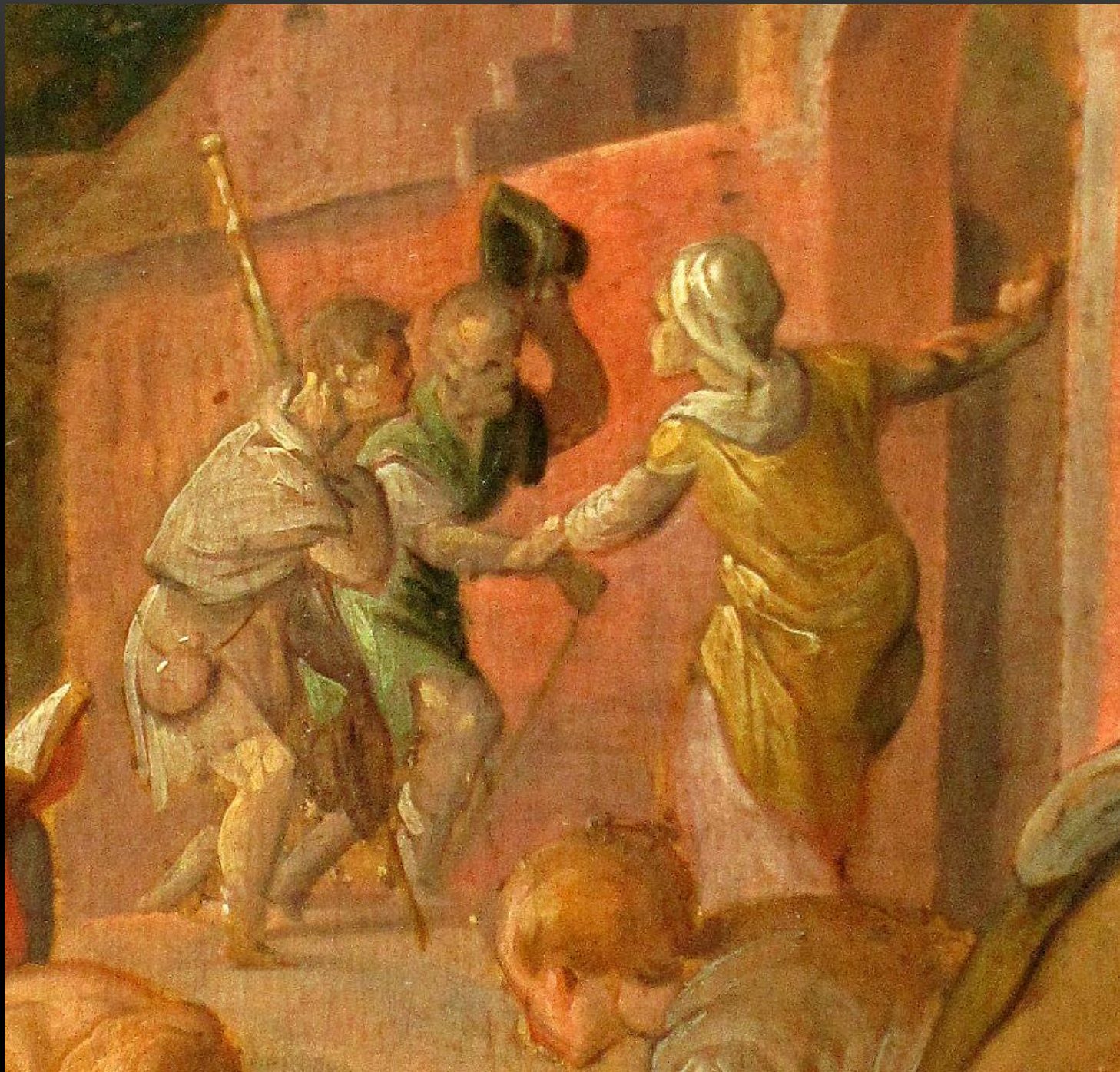
Maar er is ook die andere dorst, de dorst naar 'levend water'. De hunker naar contact, een luisterend oor, een dieper verlangen naar ontmoeting.

‘Want ik was een vreemdeling en jullie hebben Mij opgenomen’

Door de eeuwen heen hebben christenen gastvrijheid verleend aan vreemdelingen. Vanuit het besef zelf vreemdeling te zijn, zetten de vroege christenen zich in voor andere vreemdelingen en armen. Uit de gastvrijheid van huiskerken, kloosters en abdijen ontstonden de ‘gasthuizen’ en volkskeukens. een speciale plaats nam de opvang en bescherming van pelgrims in.

De opvang van vreemdelingen is een van de grootste uitdagingen voor christenen vandaag.

Zeker in Antwerpen is de nood aan opvang en hulp aan vluchtelingen en asielzoekers enorm. Vele gezinnen verblijven reeds tien jaar in een kluwen van ‘hier niet mogen zijn’ maar ‘toch niet teruggestuurd worden omwille van vijandigheden in het thuisland’.

Vaak voelen we ons machteloos bij de omvang van de problemen en de uitzichtloze ellende van mensen op de dool, gezinnen die nergens een thuis vinden.

Naast opvang en huisvesting hebben deze mensen ook behoefte aan erbij horen en kunnen meedoen, aan echte gastvrijheid (integratie).

Toch zijn er heel wat vrijwilligers die zich dag in, dag uit inzetten voor het onthaal van 'vreemdelingen', en dan gaat het van taallessen, tot gezondheidszorg en huisvesting.

De vreemde wordt ineens je zus, je broer.

‘Want ik was naakt en jullie hebben Mij gekleed’

‘De naakten kleden’ is een duidelijke opgave in de bijbelse traditie. Behalve het te eten en te drinken geven, bestond kerkelijke armenzorg ook uit het geven van kleding. Kleding is een primaire levensbehoefte van mensen. Kleding beschermt je tegen het weer, tegen gevaar en tegen ongewenste blikken.

Het is bijna ondenkbaar maar in deze stad vragen mensen om schoenen, kledij voor hun kinderen, een warme jas. Sommigen hebben nauwelijks of geen kleren.

Er zijn hier regelmatig inzamelacties om goede, bruikbare kleding op te halen. Ook in tweedehandswinkels of op rommelmarkten kunnen mensen met een krap inkomen tegen een klein prijsje goede kleding vinden.

De opbrengst van deze kleding wordt meestal besteed aan diaconale projecten dichtbij of ver weg.

Versleten kleding wordt door kringloopbedrijven verwerkt en met de opbrengst daarvan kan hulp worden gegeven.

Maar ook de acties voor 'eerlijke kleding' passen in dit kader.

Kleding die op verantwoorde en duurzame wijze is gemaakt, waarbij de arbeid(st)ers eerlijke lonen krijgen, fabriceren onder menselijke omstandigheden en het milieu zo weinig mogelijk wordt vervuild.

Door het betalen van een goede prijs voor stoffen of kleding uit de Derde Wereld kunnen de mensen daar in hun bestaan voorzien.

‘Ik zat gevangen en jullie kwamen naar Mij toe’

Over het bezoeken van gevangenen lezen we in de bijbel nauwelijks iets. Toch roept Jezus ons daartoe op. Hij veroordeelt niet, maar biedt uitgestoten mensen nieuwe kansen. Laat hen geloven in een nieuw begin.

Een gevangenis is een plaats van verlatenheid, verguizing, wanhoop, isolement. Geen mens ziet nog naar je om. Het vraagt moed om mensen binnen die muren op te zoeken, hun eenzaamheid te doorbreken.

Wie een gevangene bezoekt mag tegenstrijdige gevoelens hebben en hoeft zelf niet het laatste oordeel te geven of alles goed te praten.

Vergeving schenken aan een dader is voorbehouden aan het slachtoffer en kan nooit gebeuren in plaats van het slachtoffer.

Wat we wel kunnen doen is deze mens niet laten stikken, wat zij ook gedaan hebben.

Gevangen zijn heeft niet enkel te maken met muren en tralies. Mensen kunnen ook gevangen zitten in hun relaties, in hun verleden. Anderen als vreemdeling, asielzoeker, in psychische nood, door verslaving (drugs, alcohol). Geïsoleerd door chronische ziekte of handicap, een rouwproces...

In deze stad zijn luisterplaatsen, open deuren, vormen van presentie waar vrijwilligers open staan voor hen die in zoveel opgesloten zitten.

Meer en meer werken kerken aan gastvrijheid. Maar vrijwilligers die zich willen bekwamen in deze vorm van barmhartigheid zijn er nog niet genoeg.

‘Want ik was ziek en jullie hebben Mij bezocht’

Christenen hebben door de eeuwen heen omgezien naar zieken, zowel uit eigen kring als daarbuiten.

Terwijl velen bij een epidemie uit de steden wegluchtten uit angst om besmet te worden, bleven gelovigen om de achtergelaten zieken te verzorgen.

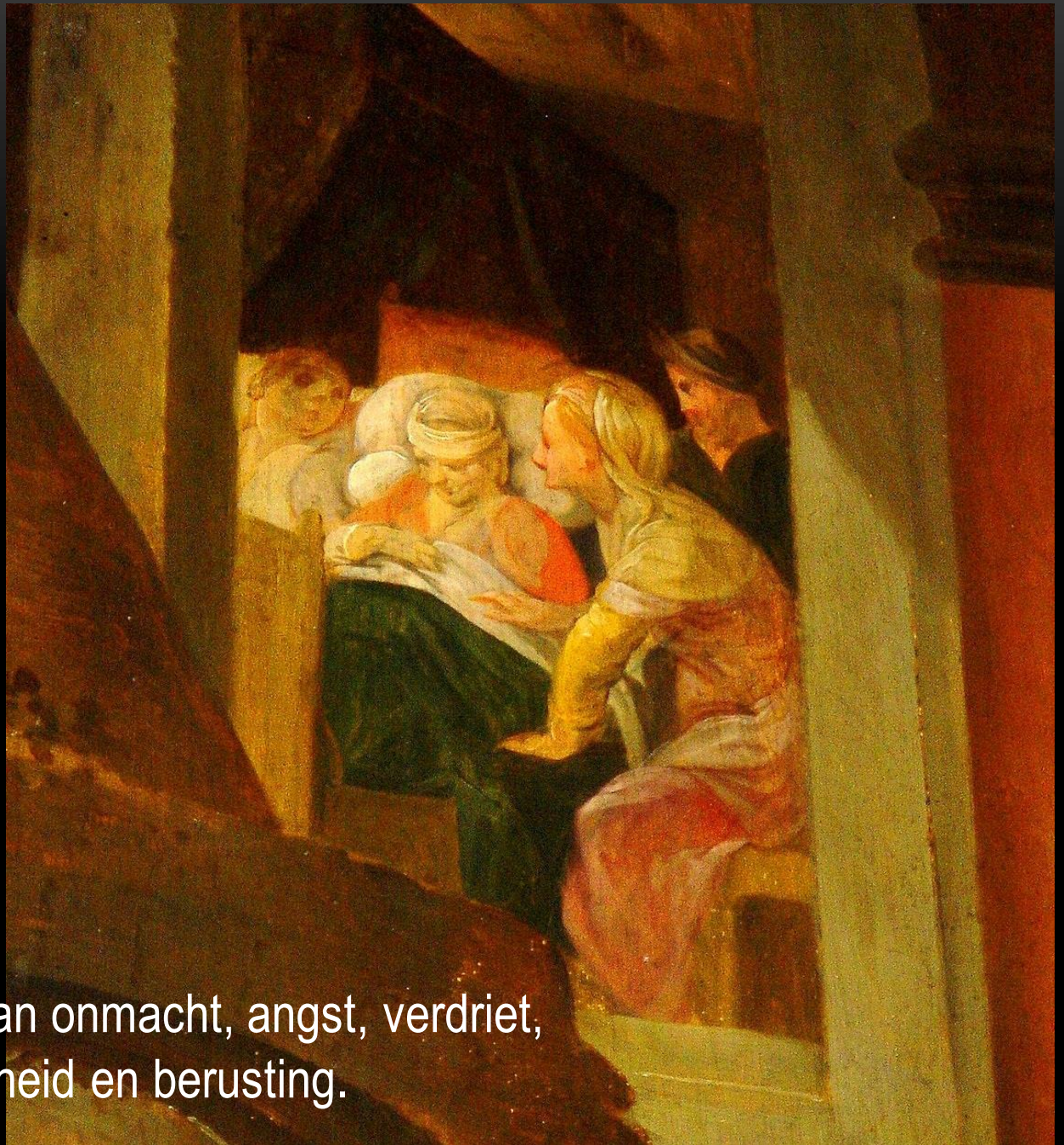
Het werden vitale christengemeenschappen die ook een grote aantrekkingskracht uitstraalden.

Later ontstonden uit de gastvrijheid van huiskerken en kloosters de gasthuizen en hospitalen.

Begaan zijn met zieken kan voldoening schenken, maar ook een moeilijke ervaring zijn. Het is belangrijk dat je je inleeft in de situatie van een zieke.

Wat betekent ziek zijn? In de eerste plaats vaak lichamelijk ongemak, pijn, onrust, ontregeld zijn.

Maar ook : gevoelens van onmacht, angst, verdriet, verlies, rouw, opstandigheid en berusting.

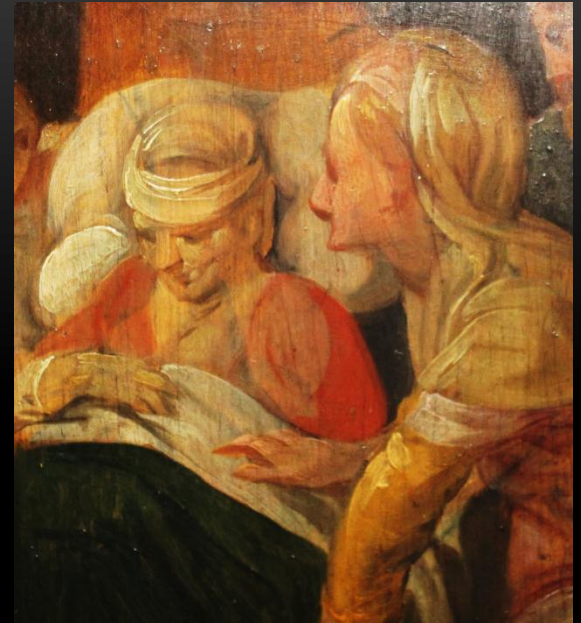

Een zieke bezoeken confronteert ons ermee dat gezondheid niet vanzelfsprekend is.

Wij zijn niet onkwetsbaar of onsterfelijk.

Ook ons leven heeft een maat en een einde, al denken we daar liever niet aan.

Wat de zieke overkomen is, kan ons allemaal gebeuren: we delen het kwetsbare bestaan.

Bij de zorg voor zieken speelt ook het ideaal mee, dat we samen een gemeenschap vormen waarin je met elkaar deelt wat je overkomt en elkaar steun geeft in moeilijke tijden. Samen delen we het kwetsbare bestaan en daarin zijn zieken en gezonden gelijkwaardig.

‘En Jozef nam het Lichaam, wikkelde het in zuiver linnen
en legde het in zijn graf’

DE DODEN BEGRAVEN

In het bekende rijtje van de 7 werken van Barmhartigheid neemt dit werk een speciale plaats in. Alle werken hebben stevige bijbelse wortels. Op veel plaatsen in het oude Testament laat God zich kennen als de Barmhartige, die wil dat mensen tot hun recht komen. “Je stopt iemand niet als een hond in de grond”. Dit is een diep, geworteld gevoel.

In de opsomming van goede werken die Jezus in het Evangelie geeft, ontbreekt het begraven van doden.

Pas in 1207 heeft paus Innocentius III dit werk van Barmhartigheid toegevoegd. Een tijd waarin het begraven van doden niet vanzelfsprekend was vanwege besmettelijke cholera en pest.

De dood is een scharniermoment dat uitnodigt om het leven te beschouwen niet alleen van de dode maar ook van wie achterblijft, ook van jezelf.

Staande op de grens van leven dood is het belangrijk om iemand tot zijn recht te laten komen. Om te noemen wat haar of hem typeerde, als mensenkind, als beeld van God.

Aan de ene kant nemen we afscheid van de overledene, leggen we hem in Gods hand, bewijzen we de laatste eer. Anderzijds worden we geconfronteerd met de kwetsbaarheid en eindigheid van het leven van ieder mens.

Barmhartigheid betekent dan: mensen niet ontluisteren maar eer bewijzen. Ruimte bieden voor alle gemengde gevoelens die een overlijden met zich mee kan brengen.

Maar ook wij worden geconfronteerd met de vraag:

“mensenkind,
wat kies je in je leven,
wat haal je naar je toe,
wat laat je los?”

Misschien mogen we toch met een tikkeltje fierheid als geloofsgemeenschap getuigen dat we werk maken van de Werken van Barmhartigheid.

Misschien kan het werk van Frans Francken de Oude ons blijven inspireren.

**“Wat gij aan de minsten der mijnen gedaan hebt,
hebt gij aan Mij gedaan”**

